

3. Пархоменко Л. М. Теоретичні основи дослідження економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах ринку / Л.М. Пархоменко // Економіка АПК. – 2006. – № 8. – С. 82-87.
4. Андрійчук, В. Г. Економіка аграрних підприємств [Текст] : підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
5. Збарський, В. К. Державна підтримка сільського господарства [Текст] / В. К. Збарський, В. П. Горьовий // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 74-80
6. Статистичний збірник. Сільське господарство Тернопільської області за 2011 рік [Текст] / За ред. В.Г Кирича. – Тернопіль, 2012. – 215 с.
7. Онищенко, О. М. Соціально-економічна природа і розміри сільськогосподарських підприємств [Текст] / О. М. Онищенко // Економіка України. – 2000. – №6. – С. 58-67.
8. Мазуренко, О. В. Тенденції розвитку тваринництва України [Текст] / О.В.Мазуренко // Економіка АПК. – 2011. – № 8. – С. 16–20
9. Зубець М.В. Виклад звітної доповіді на загальних зборах Національної академії аграрних наук України / Економіка АПК, 2011. – №1. – С. 3-11.
10. Калетнік, Г. М. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників [Текст] / Г. М. Калетнік, Н. В. Пришляк // Економіка АПК. – 2010. – № 8. – С. 52-55.
11. Канінський П. К. Підвищення ефективності аграрного виробництва [Текст] : монографія / П. К. Канінський, М. П. Канінський. – К. : Ін-т аграрної економіки, 2011. – 429 с.

УДК 631.1

**Заставнюк Л.І.,
к.е.н., доцент кафедри аграрного
менеджменту і права
Тернопільський національний
економічний університет**

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРА ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Аграрна реформа сьогодення вимагає забезпечення високої ефективності галузі, продовольчої безпеки країни, задоволення споживчого попиту, підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників. Становлення такого високопродуктивного конкурентоспроможного виробничого сегмента в АПК у своїй основі залежить від економічних, управлінських, організаційних, правових та соціальних мотивацій, які забезпечують економічний інтерес продукування благ. Фундаментальним аспектом вирішення цих проблем є впровадження інновацій.

Одним із найважливіших елементів ефективної діяльності аграрних підприємств має бути розроблення інноваційної політики, яка міститиме у собі важливі стратегічні й тактичні аспекти. Метою інноваційної політики є запровадження інновацій у діяльність підприємств для забезпечення оптимального завантаження виробництва, яка враховуватиме потреби ринку і споживачів, котрим відповідає маркетингова політика підприємства та концентрація ресурсів, що відповідають визначеним цілям підприємства.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивченні інноваційних процесів в аграрному секторі зробили вітчизняні науковці: С. А. Володін, М. В. Зубець, М. І. Крупка, М. Ю. Коденська, П.Т. Саблук, О. Г. Шпикуляк, В. В. Юрчишин та інші. У працях авторів досліджуються, аналізуються та наводяться пропозиції для підвищення ефективності інноваційного процесу. Однак створення та функціонування вертикально-інтегрованих формувань відображається не тільки у відновленні прямих зв'язків між учасниками, усуненні посередницьких ланок, скороченні матеріальних витрат та збільшенні доходу, але й у забезпеченні фінансової стійкості структурних елементів, оптимізації процесу розподілу прибутку, формуванні сприятливого інвестиційного й податкового клімату.

Постановка завдання. Основними завданнями, які вирішуються при дослідженні даної проблеми, є діагностика стану та виявлення впливу інноваційних процесів на функціонування і розвиток аграрного сектора Тернопільського регіону в умовах аграрних трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційна модель розвитку агропромислового виробництва передбачає динамічний розвиток усіх ланок АПК з метою підвищення ефективності виробничого процесу. Дослідження показують, що сільськогосподарська продукція недостатньо конкурентоспроможна на внутрішньому ринку. Для цього в межах інноваційної моделі розвитку аграрного сектора створюються оптимальні умови для запровадження інновацій, забезпечується прогресивний розвиток галузі, а також реалізується один із механізмів підвищення ефективності підприємницької діяльності.

Академік В. В. Юрчишин стверджує, що первинним продуктом інноваційної діяльності є нові знання про те, як виробляти нові продукти чи послуги і, що еволюцію науки виправдано вважати першоосновою «виробництва» інноваційних продуктів, у тому числі аграрно-економічного призначення [7, с. 91]. Це дає можливість стверджувати, що інноваційний розвиток підприємств АПК відбувається і активно формує потребу сукупності своєрідних важелів і механізмів науково-прикладного прояву, каналів доведення потенціалу інновацій до кожних конкретних потреб.

Інноваційні процеси в АПК характеризуються певною специфікою і при цьому відрізняються різноманітністю регіональних, галузевих, функціональних, технологічних і організаційних особливостей. Важливим питанням у формуванні ефективних механізмів управління інноваційною діяльністю на регіональному рівні є визначення суб'єктів управління й обґрунтування їхніх функцій. На основі проведених досліджень встановлено, що система інноваційного управління характеризується певними етапами, яка включає два управлінських блоки (табл. 1). Актуальним завданням у створенні механізмів управління інноваційною діяльністю на рівні регіонального АПК є координування процесу розробки системи підтримки інноваційної діяльності.

Таблиця 1

**Діагностика систем інноваційного управління в
аграрному секторі Тернопільського регіону**

Блок	Назва блоку	Основні завдання систем інноваційного управління в аграрному секторі	Напрями інноваційного управління
Блок 1	Управління на регіональному рівні АПК	- формування інноваційної політики; - формування інноваційних стратегій; - створення інфраструктури інноваційної діяльності; - складення програм інноваційної діяльності; - інформаційне забезпечення інновацій; - вивчення інноваційного середовища та інноваційного клімату; - реалізація інноваційних проектів та пошук інвесторів; - визначення пріоритетів інноваційної діяльності та координування розповсюдження знань щодо інновацій в АПК.	- надання консультацій сільськогосподарським товаровиробникам обласною асоціацією фермерських господарств; - впровадження рекомендацій щодо процесів інноваційних перетворень.
Блок 2	Локальні системи управління інноваціями на рівні підприємств	- розробка інноваційних програм і проектів господарюючим суб'єктом; - управління ризиками в інноваційній діяльності; - сприяння здійсненню реінжинірингових процесів; - використання методів програмно-цільового управління; - здійснення SWOT аналізу; - організаційно-фінансове забезпечення реалізації інноваційних програм і проектів; - визначення ефективності інноваційних процесів тощо.	- управління інноваційними процесами на підприємствах; - створення відділів з інноваційної діяльності у великих підприємствах АПК; - введення посад спеціалістів з інноваційних перетворень у середніх і малих підприємствах.

Джерело: [9]

Відтак для реалізації визначених напрямків, представлених у табл. 1, в першу чергу слід забезпечити передумови впровадження ефективних механізмів управління інноваційною діяльністю у Тернопільському регіоні, зокрема: здійснення фінансової, матеріально-технічної, організаційно-методичної підтримки інноваційних процесів у аграрній сфері; залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в інновації; проведення інформаційних компаній щодо інноваційних моделей розвитку АПК; розвиток системи інформаційного забезпечення підприємств АПК з різних аспектів НТП; запровадження системи моніторингу інноваційних процесів.

Варто зауважити, що для аграрних підприємств Тернопільського регіону запровадження інновацій у виробництво репрезентується впровадженням нових технологій виробництва сільськогосподарської продукції, застосуванням нових сортів рослин, більш стійкіших до хвороб та несприятливих природно-кліматичних умов, використанням біотехнологій, застосуванням нових

технічних засобів та технологій обробітку ґрунту, проведенням очистки і зберігання сировини, застосуванням енергозберігаючих технологій та екологічних інновацій, що, відповідно, забезпечує збільшення врожайності сільськогосподарських культур, мінімізує витрати та гарантує безпеку навколишнього природного середовища.

У результаті соціально-економічних трансформацій аграрного сектору економіки України сьогодні найбільш ефективним господарюючим суб'єктом аграрного ринку є аграрний холдинг, що займає провідне місце і в сільському господарстві Тернопільського регіону. Дослідженнями встановлено, що діяльність аграрного холдингу передбачає інтеграцію в єдиний процес усіх основних стадій виробництва: починаючи від наукових досліджень, проектування, налагодження матеріального виробництва до реалізації продукції по вигідних збутових каналах. Позитивним прикладом у Тернопільському регіоні є агрохолдинг «Мрія», який впроваджує стандарти у галузі сільського господарства та кращі інноваційні розробки. На сьогоднішній день агрохолдинг «Мрія» здійснює господарську діяльність на 298 тис. га. сільськогосподарських земель. Структура посівів компанії організована з повним використанням землі та виробничих потужностей. У табл. 2 здійснено порівняльний аналіз показників урожайності сільськогосподарських культур агрохолдингу «Мрія» та сільськогосподарських підприємств України.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз показників урожайності сільськогосподарських культур агрохолдингу «Мрія» та сільськогосподарських підприємств України за 2010 – 2011 рр.

Сільськогосподарські культури	Середня урожайність, т/га				Відношення показників урожайності агрохолдингу «Мрія» до сільськогосподарських підприємств України, (рази)		Відхилення показників за досліджуваними роками
	2010 р.		2011 р.		2010 р.	2011 р.	
	Агрохолдинг «Мрія»	по Україні	Агрохолдинг «Мрія»	по Україні			
Цукровий буряк	36,2	27,8	44,0	33,2	1,3	1,3	-
Картопля	28,0	13,3	27,8	19,0	2,1	1,5	1,4
Кукурудза	3,6	4,5	6,9	6,3	0,8	1,1	0,7
Озима пшениця	3,8	2,7	3,8	4,1	1,4	0,9	1,6
Яра пшениця	2,8	2,1	-	2,7	1,3	-	-
Ячмінь	2,4	2,0	-	3,1	1,2	-	-
Озимий ріпак	1,7	1,7	2,0	2,0	1,0	1,0	1,0
Ярий ріпак	1,5	1,4	-	1,9	1,1	-	-
Гречка	0,8	0,7	-	0,9	1,1	-	-

Джерело: отримано з http://mriya.net/business/cultivation/crop_rotation/

Таким чином, дані табл. 1 переконливо доводять, що за період 2010-2011 рр. урожайність майже всіх сільськогосподарських культур у агрохолдингу «Мрія» є вищою, ніж в середньому по сільськогосподарських підприємствах України. Відтак значна частина врожаю пшениці йде на експорт через великих зернотрейдерів, а частина, яка залишилася, продається на внутрішньому ринку. Цукровий буряк входить до переліку основних культур, які вирощує компанія. Весь зібраний урожай цукрових буряків агрохолдинг продає шести цукровим заводам України. Також агрохолдинг «Мрія» є одним з провідних виробників картоплі в Україні і вирощує більше 20 сортів.

Агрохолдинг «Мрія» балансує потреби у різних культурах і запобігає виснаженню ґрунту шляхом дотримання раціональної сівозміни, яка передбачає зміну по роках або за сезонами сільськогосподарських культур, котрі вирощуються на конкретній ділянці, оптимізуючи таким чином ресурси землі. Кожен рік агрономи компанії проводять аналіз якості земельних ресурсів та вносять відповідні зміни до чергування культур і використання добрив.

Ефективний набір сільськогосподарських культур, чергування посівів, а також доступ до родючих земель дозволили агрохолдингу збільшити парові періоди для ґрунту до 15 років, а в деяких випадках використовувати поля безперервно [9].

Згідно фінансового звіту, виручка агрохолдингу "Мрія" у 2011 році зросла більш ніж у 2,3 рази і збільшилась на 66% порівняно з 2010 роком та склала 268,3 млн. доларів. Сукупний дохід (включаючи чистий прибуток від зміни справедливої вартості біологічних активів) зріс порівняно з 2010 роком на 43% до 425,7 млн. доларів. Сукупні активи порівняно виросли на 78% до 1052,8 млн. доларів, короткострокові депозити збільшились на 52% до 139,9 млн. доларів. Обсяг готівкових коштів на балансі компанії досягнув 184,3 млн. доларів [9].

У 2012 році компанія засіяла додатково 68 тис. га яровими культурами, таким чином сформувавши загальний обсяг засіяних площ у 248 тис. га: озима пшениця – 140 тис. га, озимий ріпак – 40 тис. га, кукурудза – 30 тис. га, цукровий буряк – 26,5 тис. га, картопля – 4,8 тис. га, інші культури (яра пшениця, ячмінь, соя, гречка) – 6,7 тис. га [9].

Варто відзначити, що у 2012 році порівняно з 2011 роком «Мрія» суттєво збільшила інвестиції у закупівлю техніки. Логістичний парк компанії у 2012 р. поповнився більш ніж на 250 одиниць сільськогосподарської та логістичної техніки, серед якої 136 одиниць становлять комбайни, трактори та причіпна техніка John Deere, яка оснащена останніми інноваційними розробками.

У рамках стратегії, задля досягнення високої ефективності, компанія робить акцент на сталому розвитку та ресурсозбереженні, що забезпечують системи точного землеробства, встановлені на техніці останнього покоління.

Слід відмітити, що при плануванні майбутнього врожаю компанією беруться до уваги чинники, які суттєво впливають на рентабельність: характеристики ґрунту, диверсифікація і чергування культур, використання різних видів добрив, необхідність захисту рослин, ринковий попит і витрати на сировину. Процес планування також є надзвичайно важливим для збереження родючості земель компанії та мінімізації витрат виробництва. Дослідження, що регулярно проводяться компанією, дозволяють розробити ефективний план посівів і чергування культур, що забезпечує високі результати.

Залежно від динаміки ринку набір культур, які вирощує компанія «Мрія», може змінюватися. Кожен рік агрономи, виробничий відділ та відділ збуту визначають оптимальну структуру посівів для земель, згідно з вимогами до сівозмін та ринкових прогнозів для кожної культури. Корективи вносяться в цей план аж до березня. Пріоритетними культурами компанія «Мрія» вважає пшеницю, кукурудзу, ріпак, цукровий буряк і картоплю, якими засаджують приблизно 75-80% всієї земельної площі. Інші культури (гречка, ячмінь, соняшник, горох і соя) включені в структуру посівів у межах плану чергування культур, а також для підтримки диверсифікованості продуктового ряду.

Отже, впевнено можна стверджувати, що протягом тривалого періоду «Мрія» збирає стабільно високі врожаї, застосовуючи світовий досвід, новітні сільськогосподарські технології, оптимізований процес планування та чергування у вирощуванні культур та здійснює ефективне господарювання при запровадженні інноваційної моделі.

Поряд із цим вкрай необхідним є систематичне спостереження за внутрішніми й зовнішніми змінами, а також їхнім впливом на можливості розвитку підприємництва, що працюють на інноваційній основі, секторів і галузей економіки. Ця проблема є предметом аналізу особливостей здійснення господарських процесів. Залежно від мети та сфери аналізу економічної діяльності розрізняють: макроекономічний аналіз, у процесі якого досліджують та оцінюють загальні (агреговані) економічні параметри стосовно економіки або певних її галузей чи секцій; мікроекономічний аналіз, який спрямований на дослідження окремих господарських суб'єктів – підприємств, домашніх господарств і т.д.

Однією з найважливіших передумов ефективного господарювання при запровадженні інноваційної моделі розвитку економіки є інвестиційна політика, ощадливе використання коштів, планування обороту і прогноз прибутків. Перелічене належить до найважливіших важелів підвищення ефективності підприємницької діяльності. Однак сільськогосподарське виробництво є ризикованою сферою діяльності, куди інвестори неохоче вкладають кошти. Тим часом відсутність інвестицій у належних розмірах стримує розвиток агропромислового виробництва, його модернізацію й вихід на світовий рівень технологій. Покращення умов можливе лише у разі розробки та реалізації реальних проектів, бізнес-планів, які враховують багато факторів і зводять до мінімуму невизначеність та ризик.

Нині аграрний сектор України гостро потребує інвестицій у виробничу сферу, причому як внутрішніх, так і зовнішніх. Інвестування сільськогосподарського підприємництва, як правило, має бути довготривалим (не менше 3-5 років), оскільки лише в цьому разі буде одержано певний позитивний ефект, а структура виробництва набере стійких форм. У деяких галузях сільського господарства стійку віддачу від кредитування можна одержати не раніше, ніж через 4-5 років, з урахуванням вимог природного процесу.

У світі сільськогосподарське виробництво є, як правило, дотаційним і характеризується низькою нормою прибутку (в межах 10-20%). Йдеться про виробництво передусім продуктів харчування або технічної сировини. Вони є стратегічним продуктом кожної держави, не забезпечуючи виробникові особливо високих прибутків. Така специфіка сільської праці склалась історично, але в усіх високорозвинутих державах здійснюється суворий контроль за виробництвом сільськогосподарської продукції та її переміщення через митні кордони. У більшості держав Європи спостерігається надвиробництво сільськогосподарської продукції, і питання про квоти виробництва тих чи інших продуктів харчування для країн-членів ЄС стоїть досить гостро. Тому сподіватися на грошові

вкладення в інфраструктуру сільськогосподарського виробництва України від європейських інвесторів малоймовірне. Отже, головну увагу слід зосередити на внутрішніх інвесторах, яким крім економічного інтересу має бути властиве почуття патріотизму, державницький підхід до існуючих проблем.

Важливим фактором підвищення ефективності підприємництва є кредитування сільськогосподарського виробництва. Невиправданим є те, що в країні відсутня спеціалізована система банків для фінансування і кредитування сільськогосподарських товаровиробників.

Висновок з даного дослідження. Отже, ефективність впровадження інновацій в аграрному секторі залежить від системи показників технологічної, економічної, соціальної та екологічної ефективності. Такий підхід гарантуватиме аграрному підприємству постійне отримання вичерпної інформації про стан і ефективність інноваційних процесів.

Слід розуміти, що інноваційний розвиток аграрного сектора економіки не повинен направлятися винятково на забезпечення максимального економічного ефекту, а орієнтуватися на побудову гуманізованого суспільства та підвищення рівня життя сільського населення. Найбільш ефективними є механізми, котрі забезпечують створення інноваційного суспільства та формують попит на інновації, який у результаті вмотивовує суб'єктів пропозиції.

Література

1. Алексеев І. В. Інноваційний розвиток підприємств регіону та його фінансове забезпечення / І. В. Алексеев, С. В. Паранчук, О. С. Червінська // Регіональна економіка, 2012. - №2. - С. 99-108
2. Демчак І. М. Ситуація в аграрному секторі економіки та заходи Уряду щодо державної підтримки розвитку АПК / І.М. Демчак // Економіка АПК. - 2005. - №11. - С. 12-19
3. Інноваційне сприяння нарощуванню продовольчих ресурсів в Україні та світі / М. М. Кулаєць, М. Ф. Бабієко, О. Д. Витвицька, Л. М. Усаченко // Економіка АПК, 2012. - № 5. - С. 139-144
4. Рибаченко О.М. Інноваційні підходи щодо розвитку цукробурякової галузі / О. М. Рибаченко // Економіка АПК, 2012. - № 1. - С. 103-108
5. Содом Р.І. Кредитна підтримка банками сільськогосподарських підприємств України // Облік і фінанси АПК. - 2011. - №3. - С. 118-121
6. Супіханов Б.К. Розвиток державної аграрної політики у підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва // Економіка АПК. - 2007. - № 8. - С. 3-9.
7. Юрчишин В. В. Інноваційні аспекти еволюції економічної науки / В. В. Юрчишин // Економіка АПК, 2012. - № 1. - С. 90-99
8. Газета «Всім» №48 від 30.11.2011 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/khm/control/uk/publish/article.jsessionid>
9. Агрохолдинг «Мрія» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://mriya.net/business/cultivation/crop_rotation/

УДК 331.1

Стефінін В.В.,
к.е.н., доцент кафедри теоретичної
та прикладної економіки,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

ЕВОЛЮЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Серед основних цілей економічної та соціальної політики держави визначений національний розвиток. Тому вкрай необхідно визначити модель розвитку України, для формування якої необхідним є відповідне методологічне підґрунтя. Це передбачає з'ясування сутності розвитку як полікомпонентного явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Щодо дефініції "розвиток", то в економічній літературі не існує однакового розуміння цього поняття. У великому тлумачному словнику сучасної української мови під розвитком розуміють процес, спрямований на зміну якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого [1, с. 1043]. На думку Ф.Гуййєра та Д.Келлі [2, с. 9], сутність організаційного розвитку полягає у цілеспрямованій фундаментальній зміні корпоративної культури з метою адаптації підприємства до динамічного оточення. З чого витікає, що основним об'єктом впливу